БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца на усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлясьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевіча вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 33 (60). Менск, Пятніца 28 лістапада 1919 г. № 33 (60).

Незалежнасьць.

Калі гаварыць аб незалежнасьці якой небудзь новай дзяржавы, вызваленай вайной і рэволюцыяй з-пад расійскага ярма, то гэтага, здаецца, так і трэба, так і павінна быць. Незалежная Польшча, Літва, Украіна, Латвія і г. д. — усе яны маюць права на гэта, усіх іх можна прызнаць, нават можна і дапамагаць ці-то фізычна, ці моральна, і незалежнасьць гэтых дзяржавау ня выклікае ніякіх вялікіх спрэчак. Так, ці йначай, яны мусяць, яны будуць мець раней ці пазьней свае дзяржаунае незалежнае істнаваньне.

А вось загаварэце вы аб беларускай незалежнасьці... Тут вам цэлую кучу нагавораць усялякіх перашкод, недарэчнасьцяу, што аж вушы вянуць слухаючы. На усякую іншую незалежнасьць кожны з вамі згодзіцца, абы толькі не на беларускую.

Чаму гэта так?

Беларускі народ самабытны— гэта прызнаюць ужо навет і нашы праціунікі з польскага ці расійскага лагеру. Беларуская дзяржаунасьць так сама мае сваю гісторыю,—маю тут на увазе Вялікае Літоуска - Беларускае Княжство. Географічнае палажэньне Беларусі так сама ня горшае, як у людзей, ну, хоць-бы як палажэньне Швэйцарыі. Мы крыху адсунуты ад мора, але і Швэйцарыя ня мае мора.

Дык чаму-ж так страшна наша незалежнасьць?

А гэта вось чаму:

Наша незалежнасьць сольлю у ваччу для незалежнасьці нашых суседак--Польшчы і Расіі, бо і адна і другая хацелі-б нашу незалежнасьць утапіць у лыжцы вады сваей незалежнасьці.

Для адбудаваньня вялікай Польшчы „ад мора да мора“ трэба пераступіць Беларусь; для адбудаваньня вялікай Расіі ад Белага да Чорнага мора так сама трэба растаптаць Беларусь.

Вось і выходзе, што трэба Беларусь выкінуць з гісторыі, з географіі, і наагул калі не цалкам прылучыць яе к адной з суседніх дзяржавау, то разрэзаць на палавіну, але так зрабіць, каб яе ня было і званьня.

А Беларусь, як і кожная іншая дзяржава, мае права на свае незалежнае жыцьце, мае права і дабьецца раней ці пазьней гэтага права стаць роунай і вольнай дзяржавай паміж сваймі суседзямі.

Што яна павінна такой стацца, за гэта гавораць, яе мінуушчына, яе цяперщчына.

Нікому не сакрэт, што жыць на сьвеце беларусам было і есьць найцяжэй, як усім іншым народам, і усе дзякуючы няшчаснай залежнасьці ад нашых мацнейшых суседзяу. Але разьбяром папарадку.

Пасьля вуніі з Польшчай Вялікага Літоуска-Беларускага Княжства, калі беларуская культура высока трымала свой сьцяг у родным краю,—гэта культура пачала выціскацца польскім панаваньнем. Беларускае баярство, за польскіе шляхоцкіе значкі і цеплые каля трону месцы, пачало выракацца усяго свайго роднага бекарускага і перакулівацца на старану, чужую, польскую. Забылося баярство на звычай і абычай беларускі, на сваю гісторыю, мову, літэратуру. Дзе больш званілі золатам, там вышэйшые станы тагочаснага грамадзянства і служылі, і прадавалі сябе, свой народ, сваю бацькаушчыну.

Так было і так есьць зауседы. Вышэйшые, багацейшые станы грамадзянства за бліск золата ідуць к дужым, пакідаючы сваіх брацьцяу слабейшых на зьдзек і паняверку.

І зрабілося на Беларусі пасьля уніі з Польшчай тое, чаго і трэбыло чакаць.

Масы, народ земляробны, асталіся беларусамі, а іх баярство, вышэйшые станы сталіся палякамі. Такім чынам, двор сам па сабе, якбы адзяліуся ад вескі. Беларускі пан зрабіуся чужым для беларускага селяніна. Беларускае баярство сталося чужацкім на сваей беларускай зямлі. Тые самые людзі, толькі багацейшые і бяднейшые пачалі гаварыць рознымі языкамі. І сягодня яны паміж сабой нічога супольнага ня маюць. Двор глядзіць на селяніна, як на „люд рускі“, як на быдло, над каторым можна толькі стаяць з бізуном аканомскім, а веска глядзіць на пана, як на прыблуду з чужацкай стараны, які захапіу яго, селяніна, зямлю ды йшчэ зьдзекуецца над ім самім.

Пасьля вуніі з Польшчай, прышла на Беларусь апека Маскоуская. Цары нагналі усялякіх чыноу, запрудзілі край усялякай маскоускай чорнай галытней, якая тут толькі аб адным дбала, каб як цяплей пагрэць рукі ды захапіць „маентак“. Але аб беларусу-селяніне, аб беларусу-грамадзяніне ніхто і не падумау.

Прыбыла толькі к польска-панскаму бізуну чыноуніцка-жандармкая нагайка.

Залежнасьць ад Польшчы зьмянілася залежнасьцяй ад Масквы, а на лепшае нічога не зьмянілося. Маскоускі чыноунік, так сама, як польскі пан, глядзеу на беларуса як на „скот“ (той—як на „быдло“). І ніхто з гэтых апякуноу навет і пальцам не кіунуу у той бок, каб палепшыць жыцьце беларуса, каб падбаць аб яго родным краю.

І адны і другіе глядзелі скоса на Беларусь, глядзелі то як на „крэсы“, то як на „окраину“ і больш нічога.

А беларус стагнау і стагнау.

З гэтага мы бачым, бачым з практыкі, вынесенай на сваей скуры, што залежнасьць дзяржауная, ад каго-б ня было, бокам залежнаму народу вылазе.

І вось толькі адна поуная дзяржауная незалежнасьць можа даць і праудзівую свабоду, і багатае істнаваньне, і добрую славу нашаму народу.

Край наш сам па сабе багаты, толькі чужые гаспадары яго зьнішчылі. Зямлі маем шмат, лесу яшчэ болей; маем вялікіе рэкі, азеры, чыгункі, багатые месты, а у іх фабрыкі, заводы, ды і шмат іншага дабра. К таму ж ва лік мы народ вялікі—каля 12 мільенау. Гэта ня тое, што якая небудзь там Швэйцарыя, Данія, ці Грэцыя!

Дык чаму-ж нам, браты беларусы, не дамагацца сваей дзяржаунай незалежнасьці?

Мы павінны яе дамагацца і мірна і з аружжам у руках, бо жыцьце не чакае і ворагі нашы ня дрэмлюць.

К—а.

Купала

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 25—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

У районе Полацку узмацаваная чыннасьць непрыяцельскай артылерыі. У районе Каменя наш атрад разьбіу сільны бальшавіцкі атрад і прымусіу яго к адступленьню. У Палесьсі частая чыннасьць разьведчых патрулеу.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Нота Украіны аб помачы.

ЛЬОНДАН, 26—XI. Украінская дыпльоматычная місія перадала ноту ангельскаму міністэрству заграніцных спрау, у якой абвіняе Дэнікіна, што ен ніштожыць Украіну і замінае ей у барацьбе з бальшавікамі. Украіна просіць, каб Англія памагла Украіне і усім дзяржавам, якіе абразаваліся на тэрыторыі бышай Расіі, памагчы ім у адбудаваньні парадку.

Паустаньне на Украіне.

ЛЬВОУ, 26-XI. Паустанцы занялі Ромны, Лубны і станцыю Грэбенка.

Пабеда бальшавікоу.

ВЕНА, 26-XI. Радыо з Масквы паведамляе, што пры узяцьці бальшавікамі Омску, імі захоплена у палон 10 гэнэралау, 100 афіцэрау, 8 тысяч салдатау і шмат абозау і ваеннага матэрьялу.

Паведамленьне Літоускага штабу.

КОУНА, 27-XI. На бальшавіцкім фронце адбіты пробы бальшавікоу наступаць у районе Бублінскі. На рэшце фронту сярод чырвонаармейцау прыкметны вялікі рух. На фронце Бэрмонта у районе Малога Панямунка, Новых Радзівілішак і Шэмбэрга бэрмонтцы групуюцца у кірунку на Бауск.

Польска-Літоускіе адносіны.

ВІЛЬНЯ 28--XI. Сюды вярнулася з Коуна дэлегацыя польскіх дэмократычных групау, што выязджала на Літву дзеле высьненьня польска-літоускіх адносін.

У Коуне адбылося некалькі нарадау з прадстаунікамі літоускіх партыяу і ураду. Дэлегаты трэбавалі палепшаньня палажэньня палякоу на Літве. Прадстаунікі літоускіх партыяу заявілі шмат трэбаваньняу ваенна-політычнага характару.

Паведамленьне Латышскага штабу.

РЫГА, 26—XI. Латышскіе войскі занялі Бауск, захапіушы вялікую дабычу. У районе Лібавы немцы мелі вялікіе страты. Адна рота кулеметчыкау зусім зьнішчжана. Праціунік адступае на Прэкульн. Латышская артылерыя абстрэлівае праціуніка у районе Мітавы.

Толькі на Беларусь!

Палітыканства раз'ядае нашага грамадзяніна, як іржа жалезо. Ен пацямнеу, пачарнеу і бедны да таго асалавеу, што яунай і простай рэчы ня можа ужо уцяміць.

Вучоные называюць гэта утомай, змучэньнем. І ня дзіва: ад пачатку вайны іншай, як палітыканство не прыймае духовай ен стравы. А усякаму ведама, што аднародная хай сабе і найлепшая страва, працівіць чалавеку. Дык і наш грамадзянін, хоць і згідзіуся да палітыканства за час вайны, аднак пад уплывам окупацыйных зьмен, сваім стомленым розумам ляніва варушыць і томна, не з сьвядомасьці, а толькі па інэрцыі, разважае аб орыентацыях.

Разумеецца, каб ня утома ен разважау-бы аб гэтай справе прымерна так: „Я сын гэтай зямлі, у маіх жылах плыве тая самая кроу, што і ва усяго беларускага народу, дык я беларус, а мая бацькаушчына Беларусь. Народ мой, а я часьць яго, дык і сам я, паняволены, аграблены, акрадзены „заходам і усходам", час цяпер такі, што можна дабыць волю і долю бацькаушчыне маей Беларусі дык я прылучу свае сілы да супольнай працы дзеле адбудаваньня сваей дзяржаунасьці, сваей культуры і нацыянальнага багацьця".

Гэтак разважау-бы чалавек нормальны, не замучаны не затлумлены. Для яго немагчыма была-б іншая орыентацыя, як толькі на беларускі народ, на дзяржаунае беларускае будауніцтво.

Мы верым, што утома мінецца, чад пяройдзе, і наш грамадзянін ачуняе. Ачуняе і зразумее, чыіх бацькоу ен сын, якой зямлі грамадзянін. Зразумее простую рэч, асьвячоную мудрай народнай прыказкай, што кашуля бліжэй, чым жупан да цела. Гэта-ж такое простае, такое элемэнтарнае, такое праудзівае, што глядзя на вас, грамадзяне, хочацца крыкнуць, каб вы схамянуліся:

„Не на Маскву, не на Варшаву, а толькі і толькі на Беларусь орыентуйцеся!"

Юры Верашчака.

Палітычные весткі.

Умовы з бальшавікамі.

„Льокаль-Анцэйгэр" паведамляе з Рэвэля, што у Дорпаце падпісана умова між расійскай савецкай дзяржавай з Эстоніяй, Латвіяй і Літвою аб абмене палонными. Прадстаунік савецкай Расіі, Літвінау, казау, што подлуг яго думкі гэтае пытаньне можа быць болей грунтоуна разгледжано пры мірных перагаворах, якіе павінны былі адбыцца пасьля перамірыя.

Літвінау едзе у Копэнгагу.

„Тэлеграфэн Уніон" паведамляе з Рэвэля, што Балтыцкая конфэрэнцыя ужо закончыла свае нарады. Яе пропозыцыя бала—падгатоука новай конфэрэнцыі, на каторай мае быць абгаворано пытаньне аб міру з савецкай Расіяй.

„Льок. Анцэйгэр" паведамляе з Льондану, што у зьвязі з конфэрэнцыяй у Дорпаце эстонскі прадстаунік у Льондане казау: Літвінау выказауся прадстауніком друку, што бальшавікі гатовы выдаць свой флот, як гарантыю аб выпауненьні мірных умовау, каб абаснавалася нэйтральная зона між Расіяй з сумежнымі дзяржавамі.

Конфэрэнцыя коаліцыі аб Расіі.

Льойд-Джордж у сваей прамове у парлямэнце казау, што конфэрэнцыя коаліцыі аб Расіі адбудзецца у Льондане. Ангельская політыка на Балтыцкім моры мела сваей мэтай блёкіраваць расійскіе порты. Балтыцкім краям Англія дапамагала у іх змаганьні проці бальшавікоу. Дзеля гэтага бальшавіцкім ваенным параходам нельга было выйсьці на моро і бомбардаваць адчыненые порты. Бльокада зрабіла немажлівым высылаць дапамогі бальшавіцкай арміі.

Амэрыка і мірны трактат.

З Льондану паведамляюць, што Бонар-Лоу, адказываючы у парлямэнце на дзьве сурьезные інтэрпэляцыі, вытлумачыу, што англа-французка-амэрыканскіе умовы аб гарантыі Францыі ад нападау залежаць ад таго, ці Злучаные Штаты будуць ратыфікаваць гэтые умовы.

Але ня выключана мажлівасьць каб зьмененае становішчо не давяло да таго, каб умовы не зьмяніліся на новых асновах.

Бальшавіцкіе перамогі над Дэнікіным.

Радыятэлеграма з Масквы паведамляе, што савецкая армія заняла апрача Курска так-сама Льгоу. Дэнікінская ахвотніцкая армія адступае на усім фронце.

Паустаньне проці Колчака.

З Парыжу паведамляюць, што у Уладзівастоку выбухнула рэволюцыя. Вашынгтонскі дзяржауны дэпартамэнт даведауся, што паустаньне пакіровано проці ураду і арміі Колчака.

У Польшчы.

Маючые быць зьмены у кабінэце міністрау.

Подлуг вестак у варшаускіх часопісах, адбылася дымісыя віцэ-міністра Скшынскага, як пажаданьне эндэкау, і гэта служыць вынікам паразуменьня між прэмьерам Падэрэускім з нарадова-дэмократамі.

Як перадаюць, Падэрэускі наогул ня мае на думцы падацца у дымісыю і будзе весьці барацьбу з праціунымі соймавымі групамі. Міністар-прэзыдэнт дэцыдаваны адстраніць Білінскага і Вайцяхоускага, якіе стаяць проці яго гаспадарскіх і фінансавых плянау.

На Украіне.

Штаб Петлюры.

Штаб атамана Петлюры пераносіцца у Праскураво, сводкі перайдуць у Шэпэціуку або Казяціну.

Усьпехі украінскіх паустанцау.

Украінскае прэс-бюро паведамляе, што атаман Зяльоны заняу Кіеу і пры гэтым захапіу шмат палонных і ваенага матэрыялу. Дэнікін ня меу часу вывесьці гэтых матэрьялау з Кіева, бо атрады Зяльонага занялі лініі чыгункі. Атаман Махно заняу Адэсу.

Дэнікін аб'явіву вайну Грузінскай Рэспубліцы.

На Літве.

Немцы атакуюць Літву.

„Катовіцэр Цайтунг" паведамляе, што Летау-Форбэк з 30,000 салдатау і 400 панцырованых аутамабіляу уварвауся у Літву,

У Прыбалтыцы.

Бітвы у Балтыцкім краю.

Латышскі гэнэральны штаб паведамляе, што латышскае войско заняло Мітаву. Ваенная здабыча вельмі багатая. Вораг адыходзіць да граніцы.

Бюро „Вольфа" паведамляе, што жалезная дывізыя адступае і нямаведама, дзе яна цяпер знаходзіцца. Мітава эвакуавана. Лінія чыгункі, Мітава—Мураўева перарвана праз латышоу. Палкоунік Бэрмонт атакованы. Каля Радзівілішак адбываюцца крывавые бітвы. У Таурогэне знаходзіцца літоускае рэгулярнае войско. Літоускае войско так сама вядзе атаку каля Прэкуля. Лінія чыгункі Таурогэн—Прэкуль перарвана. Гэнэрал Эбэргардт знаходзіцца у Шаулях. Коаліцыйная камісія Балтыцкіх провінцыяу выехала у Таганрог.

З Беларусі.

Самадум мясцовых польскіхураднікау у Віленшчыне у справе беларускіх школ.

Ужо тры з гакам месяцы, як у Віленшчыне панує школьны самадум мясцовых польскіхураднікау (чыноунікау). Трэба надзвычайных стараньняу, каб адчыніць беларускую школу. Мы ня будзем казаць аб тым, шчо найчасьцей не дазваляюць склікаць сходу бацькоу у справе адчыненьня беларускай школы, што школьные будынкі аддаюцца пад польскіе школы, у каторые ходзіць толькі некалькі дзяцей, тады як сотні беларускіх дзяцей астаюцца бяз школы (Лебедзева, Маладэчына, Буцлау), але з кожным днем зьяуляюцца новые і новые неспадзеукі з боку мясцовых урадпікау. Вось некалькі прыкладау. У весцы Сваткі, Вялейскага пав. гаспадары на сходзе пастанавілі адчыніць беларускую школу. Калі з падпісаным гаспадарамі прыгаворам вучыцелька Ганна Жабіншчанка зьявілася да начальніка рэвіру у Маладэчыне, дык ен сказау ей, каб нікому не паказвала гэнага прыгавару, бо арыштуюць. Напалоханая вучыцелька схавала сялянскі прыгавар. У Маладэчыне вучыцелька Сарока, страціушы надзею зацьвярдзіць беларускую школу, пачала вучыць у беларускай мове прыватна (ня у школе) некалькі дзяцей. Даведаушыся аб гэтым, начальнік рэвіру пад страхам арэшту і кары забараніу вуч. Сароцы вучыць навет некалькі беларускіх дзяцей у беларускай мове. Усімі гэтымі падзеямі беларускае вучыцельство у Віленшчыне напалохано і само ня ведае, што рабіць.

Цэлая губэрня без навукі дзічэе.

Зварочуем на усе гэта увагу беларускіх устаноу, польскай улады у Беларусі і польскага ураду.

Віленскі.

РАСКІДАНАЕ ГНЯЗДО.

Драма у 5-цех актах, Янкі Купалы. Вільня, 1919 г. Цана 3 рублі.

Гэта ужо ведома, што поэту-лірыку рэдка калі удаюцца драматычные творы. Бо лірык мала уважае на сцэнічные акцыі дзеявых асоб, а болей усяго укладае сваю душу у іх поэтычные монольогі. Апроч таго, гэткіе лірычные драмы вымагаюць строга мастацкіх дэкорацыяу і вельмі добрай ігры. Выкананьне на сцэне павінно быць клясычнае. Іначай траціцца уся вартасьць твору.

Адзін з найвялікшых нямецкіх поэтау, Гэнрых Гэйнэ, апроч вершау, пісау так-сама і драмы, вельмі поэтычные па зьместу, але недапасованые да сцэны. Вельмі рэдка яго драмы іграюцца на сцэне, але, як поэтычные, велькавартные творы, яны перакладзены на усе эурапэйскіе мовы.

Што тычыцца „Раскіданага гнязда". Я. Купалы, дык мы тое самае скажам, што гэта скарэй усяго поэмат, чымсе драма. Лірыка і сымболіка гэтага бяссрэчна мастацкага твору вытрымана болей гарманічна, як ва усіх другіх творах нашага поэта.

Чытаючы „Раскіданае гняздо", адтрымліваеш такое уражэньне, як-бы пад акомпанімэнт чуластрунных гусьляу сівы дзед-баенік, у стылю Баяна, пяе дзіуную песьню і чаруе грамаду людзей, каторые слухаюць яго, седзячы на прызьбе у летні вечарок пры захадзе соунца.

Хлебароба Лявона Зябліка, якога і бацька і дзед жылі на чыншавой панскай зямлі, пасьля 5-ці гадовых судоу, на якіх селянін страціу усю сваю гаспадарку, пан выганяе з сваей зямлі, разбурываючы хату. Гаспадар ад гора канчае самагубствам. Сымон, старшы сын Лявона, чалавек энэргічны, не уступае мейсца і Лявонава сямья астаецца жыць на попелішчы разбуранай гасподы. Зоська, Лявонава дачка, улюбляецца у маладога паніча. Яна не разьбіраецца, дзе мары-лятуценьні і дзе праудзівае жыцьце. Забывае у шчырым каханьні аб усім акружаючым яе няшчасьці і, калі паніч яе пакідае, забіраючы дзявочую чыстату, яна пасьля не удалай спробы самагубства—варьяцее. У гэты час Сымон паддаецца клічу невядомага чалавека-прарока, каторы заве усіх „братоу" і „сясьцер" на „агульны сход", забіваць смока, каторы душыць людзей. Сымон аднак, не пакідае сядзіцца, спадзяючыся на людзкую прауду. Дзеля гэтага ен пакідае усю гаротную сямью. Варочаецца ен ужо пасьля таго, як адамсьціу пану, падпаліушы яго маентак. Усяей сямьі ен ужо не знаходзіць, бо пайшлі са старцам жабраваць. Знаходзіць ен на руінах бышай роднай гаспадаркі толькі адну няпрытомную сястру, Зоську, і, паказываючы палаючай галавешкай у праціуную старану пажарышча, кліча яе: „*На вялікі сход! На Бацькаушчыну!!!*".

У драме яшчэ выступаюць дзьве сымболічные фігуры: старац жабрак, у гутарцы якога відаць адвечна жыцьцевая мудрасьць, і сын Лявона Данілка,—падростак, які, ладзючы сваю дзяціцкую іскрыпачку, не па дзіцячаму разум-

У гэтай драме лірычна-пекна і наэкзальтована гаворыць усе асобы. У іхніх гутарках іскравяць праудзівые пэрлы Купалаускай поэзыі. Ня скажамо, каб гэта было ненатуральна. Хто ведае псыхіку беларуса—селяніна, той добра знае, якіе поэтычные творы льюцца вольна з душы беларуса у часе гора, або вясельля.

Натхненна імправізуе маці свае прычытаньні, калі галосіць па нябошчыку сыну, каторы памер без пары. Пекна плача сялянка—маладуха па свайму памершаму мужу, дачка—па бацьку, дзяучына па мілым і г. д. Выпраўляючы сына у салдаты, ці дачку замуж, бацькі і хатніе праводзюць іх з роднага кутка поэтычнымі прычытаньнямі і песьняй—плачам. Тое самае пры радасьцях—гульнях творацца дыямэнты поэзыі. Жыцьце, быт нашага хлебароба, падобна да мінулых часау Эльляды, вольна стварылі усю нашую народную поэзыю, каторая служыць пуцяводнай зоркай сучасным беларускім песьняром.

Вось і ня дзіво, што уся Лявонава сямья, у сваім бязмежным горы, гэтак поэтычна гавора—гэта адпавядае беларускай жыцьцевай праудзе.

Кволая, эксцэнтрычная Зоська бачыць дзіуные сны:

„... Здаецца прыйшоу да нас у хату нехта такі надзвычайны—на галаве месяц, у руцэ сонцо трымае".

„... Стаіць палац відам ня віданы, слыхам ня слыханы: увесь зіхаціць, як-бы з самага сонца быу зроблены: сьцены залатые—залатые, а страха бліскучымі маланкамі пакрыта..."

„... Люблю гэта царство русалак: Там яны сабе то, як рыбкі у садзіку плюскаюцца; то у лес выходзяць

Беларускае выдавецтва.

У часы бальшавіцкае завірухі, калі быу дашчэнту прыдушаны беларускі рух, спынілася і загасла праца нашага выдавецтва у Менску, якая была ужо добра наладзілася. У Менску выходзіу політычна-літэратурны тыднявік „Вольная Беларусь", пры рэдакцыі якой мелося выдавецтво, каторае выпусьціло у сьвет цэлы рад кніжак і брашурау („Сымон Музыка" Я. Коласа, „Сцэнічные Творы" Т. Гушчы, Дзіцячая Чытанка", „Літэратурны зборнік Вольнае Беларусі", „Што трэба ведаць кожнаму беларусу", „Бярозка" Ядвігіна Ш., „Тарас на Парнасе і др.). Тагды ж выдаюцца кніжкі і з прыватнае ініцыятывы (Цукраварні на Беларусі", Р. Зямкевіча, яго-ж выданьне, „Жыды на Беларусі" З. Бядулі, коштам аутора і др.). Зьяуляюцца выданьні на кошт скарбовы (А. Гарун „Матчын Дар" — выданьне Народн. Сэкрэтарыяту Беларусі, „Зборнік Сцэнічных Творау" спытак I—коштам Дзяржаунага Тэатру і др.).

Кніжны рынак узбагаціуся на некалькі добрых кніжак, запас якіх быу зложаны у „Беларускай Кнігарні". Пачала выходзіць штадзенная газэта „Беларускі Шлях". Здавалося, што беларускае выдавецтво становіцца на моцны грунт, але з прыходам бальшавікоу „Вольная Беларусь" была закрыта, выданьне кніжак затрымалося, а той запас, які меуся у кнігарні, вывезены у Маскоушчыну. Крыху больш разьвярнулося выдавецтво у Вільні, але, з прычыны цяжкай комунікацыі, трудна было з выданьняу карыстаць.

Замерло жыцьце у час бальшавікоу асабліва у Менску, замерло і выдавецтво. Гэта натуральна і дзіва няма.

Але дужа дзіуна тое, што у цяперашні час дагэтуль у нас нічога ня зроблена і нічога ня робіцца для справы нашага выдавецтва.

Праўда, у Менску зноу выходзіць штадзенная беларуская газэта. Гэта—вялікі крок упярод, каторы, аднак-жа ня можа нас здаволіць. Трэбаісьці далей і ісьці у другім кірунку,—трэба нацыянальна выховываць інтэлігэнцыю і народ. Для першай трэба даць адпаведную літэратуру — політычна-літэратурны журнал, месячнік з паважным літэратурна-навуковым зьместам, трэба даць такую кніжку, якая здавальняла-б духоуные патрэбы беларуса інтэлігэнта. Трэба запоуніць кніжны рынак казкамі, песеньнікамі, дзіцячымі кніжкамі, апавяданьнямі, популярнымі выданьнямі для народу, даць яму гэткім спосабам духоуную страву, пастарацца, каб гэтая страва здавальняла яго так, каб ен непатрабавау шукаць сабе пасілку на старане, які зьяуляецца атрутай у яго нацыяналяным жыцьці.

Зьвярнуць яшчэ асаблівую увагу на дзіцячые выданьні, запоуніць імі усе, а асабліва школьные, бібліотэкі і чытальні.

Выдаючы орыгінальные творы нашых пісьменьнікау як новые, так і перадруковываючы старые, разам з тым трэба зьвярнуць асаблівую увагу на пераклады з другіх мовау. Асабліва трэба „вярнуць дадому" усіх тых пісьменьнікау-беларусау, якіе свой талент аддалі чужынцам толькі з прычыны неадпаведных варункау да працы у роднай мове, а праз якіх творы чуецца душа беларуса,—Міцкевіч, Крашэускі, Сыракомля, Оржэшка, Канапніцкая, Дастаеускі і шмат другіх. Побач з гэтым трэба пераложыць вядомые творы вялікіх эурапэйскіх пісьменьнікау і—неадкладна—навукова-популярные творы, як напр. Лункевіча, якіе зьяуляюцца незамененым багацьцем у кожнай народнай і школьнай бібліотэцы ці чытальні.

У канцы трэба адзначыць, што наладзіць справу выдавецтва і паставіць яе на патрэбную вышыню можна толькі тагды, калі на гэта будзі спэцыяльны *дзяржауны* фонд. Прыватная ініцыятыва—рэч вельмі добрая і пажаданая, але яна ня можа даць патрэбных рэзультатау. Ясна, што калі выданьне кніг будзе узято у прыватные рукі, то, каб ня спыніцца пасьля першай кнігі, а всьці далей працу, выдауца павінен варочаць сабе усе расходы, а каб пашыраць свае выдавецтво, павінен нават браць заработак,—а гэта пры цяперашніх цэнах давядзе кніжку да вельмі вялікай цаны. Такая дарагая кніжка на кніжным рынку ня будзе мець ходу і нашы кніжкі будуць зауседы адціскацца больш дужымі конкурэнтамі. Мала таго—прыватны выдауца ня будзе мець магчымасьці выдаць адразу столькі кніжак, колькі іх патрэбна у цяперашні час. Уважаючы на усе гэта, тые, на чыю долю выпало быць кіраунічымі нашага дзяржаунага карабля, павінны зараз жа далажыць усе патрэбные заходы дзеля залажэньня фонду і правільнай пастаноукі выдавецтва, памятаючы, што друкаванае слова зьяуляецца у народзе той літарняй нацыянальнага сьвету, без каторага дзяржауному караблю легка можна разьбіцца у цемры. Трэба пастарацца, каб беларускае выдавецтво, як найбольшы чыньнік у нацыянальным адраджэньні нашага народу, заняло свае пачэснае месцо, каб сталося справай дзяржаунай.

А. Вілейскі.

Кваліфікацыйны Аддзел Беларускае Вайсковае Камісіі.

Усе афіцэры, якіе зарэгістраваліся у рэгістрацыйным бюро Беларускае Вайсковае Камісіі павінны зьявіцца з належнымі дакумэнтамі сягодня ад 10 гадз. да 2 у отэль „Эуропа", п. № 38.

Ад імя Аддзелу, Член Вайск. Камісіі А. Якубецкі.

У зімовы вечар.

У хацінцы нізкай, цемнай,
Пры лучынцы дымнай
Маці сваю прадзе воуну
У доугі вечар зімны.
Малы Ясь на цеплай печы
З лучын строіць хаты,—
То іх бурыць, то зноу ставіць...
— Глянь, яго я багаты!
— Добра, добра, мой сыночак!
Табе пара спаці...
— А ты, мамка?—А мне, дзеткі,
Трэ бацькі чакаці.
Ен прыедзе з рынку позна,
Трэба есьці даці,—
А ты, мой каточак мілы,
Ляж на ложку спаці.
Татка мо' з дарогі зьбіуся,
Будзе усеньку ноч шукаць
І ня знайдзе,—гэтка' цемра!—
Каб дзе зьехау начаваць.
— Э, паслухай мяне, мамка!
Чаго це так бядаваць?
Там далека, мілі за дзьве,
Сьнегу, пэуне, й ня відаць.
Хто, з чаго, якая сіла,
Магла-б столькі нарабіць,
Кожны кусьцік і галінку
Гэтак пекненька абвіць?
— Ты дурненькі, мой сыночак,
Ты ня ведаеш жыцьця...
Падрасьцеш, пойдзеш у школку.—
Ад пачатку да канца,
Це навучаць, мой сыночак,
Як Бог земьлю сатварыу,
Кароу, коні,—усе, што відзіш,
Як пасьля усе дзяліу...
— А калі—пытае Янка—
Бог зноу будзе раздаваць?
— Не, сыночак—мой міленькі,
Трэба перш запрацаваць.
— Слухай, мамка: няужо ж кепска
Дзед калісь наш працавау,
Калі гэткі вузкі, дрэнны
Шнур зямель і Бог нам дау?

А. Вольны.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Да выбарау у мястовую раду. Прыбываючаму сягоньня камісару усходніх зямель п. Асмалоускаму будзе падробна даложана аб выніках выбарау у мястовую раду.

Гэта ужо напэуна вядома, што з 17-ма кандыдатамі жыдоускіх партый прадстаунікі (9 чал.) абедзьвух расійскіх дэмократычных груп зробяць блёк.

Мясцовая партыя расійскіх эсэрау рашыла падаць скаргу да упраўленьня гэнэральнага камісара усходніх зямель і сойму, на неправільнасьць выбарау у часовую мястовую раду.

Чаму дагэтуль няма назовау вуліц пабеларуску? Магістрат на прапанаваньне прадстауніка ад беларусау пастанавіу напісаць назовы вуліц і пабеларуску. Назовы вуліц перакладзены на беларускую мову і перададзены у гаспадарскую сэкцыю магістрату, каторая павінна іх без адкладу вывесціць. Тымчасам пасьля усяго гэтага ужо праходзіць тры тыдні, а назовау вуліц пабеларуску яшчэ няма.

Мы пытаемся у гаспадарскай сэкцыі магістрату, што гэта значыць?

лецку на сенажаці. Шчасьлівые яны гэтые русалачкі, шчасьця нашага дзявочага насьледнічкі."

У Лявона, калі ен знаходзіцца у найвялікшым горы, калі адбіраюць у яго зямлю, сам рвецца з яго грудзей пекны стогн:

„...Э зямелькай жыуся, як з роднай маткай... Кожны камяньчык на полі і кожны кусьцік на сенажаці знаю, як свае пяць пальцау на руках... На гэтых гонейках пасьціу скаціну... арау, сеяу, касіу. А тут!.. Суд—вон выганяюць!"

У напрытомнасьці змучаны нябывалай крыўдай, калі дворные людзі разьбіраюць страху хаткі і пясок сыпіцца яму на голау, за некалькі мінут перад сваей сьмерцью, Лявон натхненна прычытае:

„...О, мой пясочак, залаты пясочак! Я цябе цягау на плячах, а ты мяне [illegible] ... Сыпся! Будзьма грудам сыпацца!.."

Гэдак поэтычна-вобразна гавора і самы сільны целам і душой з Лявонавай сямьі, яго сын Сымон у час, як хатка падае:

„...Вярніся, хатка, жытчая вярніся! Забіваюць усіх, на смерць усіх забіваюць! Досіць бадзякау і бяз нас на белым сьвеце... [illegible] ... Вярніся, хатка!.. Абымі нас сваімі дзеравянымі рукамі, як абымае ...рад ястрабам сваіх дзетак крыламі галубка. Прытулі нас хутка і сагрэй!"

А вось у другім месцы:

„...Абернемся у слупы замарожаныя, у камяні нярухомые абернемся, а сэрцы тады нашы з сэрцам зямлі зрастуцца..."

Гавора вобразнай мовай і Данілка:

„Цікавасьць, што гэта такая за паня—горкая нядоля? Для яе мусіць нашукаць такое вады, ад каторай як выпьеш, усе забудзеш..."

Старая маці, Марыля, пры вогнішчы, пры тым як абяздоленая сямейка у холадзе бульбу сухую есьць, пачынае іх:

„...Міне лета, міне восень, зіма, а там і вясна прыдзе. Цепленька будзе, сонейко будзе грэць, траука зелянець, птушачкі пяяць, садочкі цьвісьці..."

„Незнаемы" містык-прарок варожыць усіх сваім таемным—гіпнотызуючым клічам на зборышчо вялікае:

„...На крыжох магільных гараць сьвечкі грамнічные а на курганох адзірванелых всхі смалістые палаюць і шляхі асьвечываюць для усіх тых, што ідуць на гэто зборышчо вялікае.."

„...Ня устрымаеш маці (да Марылі) свайго сына,—калі у ім кроу разгарыцца і думу яго к сьвятлу пацягне. Пойдзе, хоць-бы зямля перад ім расступілася."

„...Што, Сымон! Час ня сьпіць! Там чакаюць цябе сотні, тысячы, мільены такіх, як ты..."

„...Ачаравау ты мяне, чалавеча!—Прызнаецца Сымон.

Гэтакай мовай гавора і старац:

„...Днем сонейко сьцежку пакажа, а ночкай—шлях млечны на небе. А ісьці будзе леганька-леганька, бо вецер будзе цябе падганяць."

Гэтак поэтычна гаварыу цар Давід, аплаківаючы Іонатана і Саула, паушых ад варожых мячоу на гарах Гільбаі. Гэтак гаварыу прарок Ісая у час натхненьня. Гэтак гавора у час гора і нядолі увесь Беларускі народ ад малога да старога.

Дзеявые асобы „раскіданага гнязда" ужываюць тые самые цудные орнамэнты вобразных парауна ньняу, як і у нашай народнай поэзыі: русалкі, начніцы, відмы, курганы, могліцы, лугі, рэчкі, крыштальные палацы, месяц-сонцо, яркіе колеры золата, вяселак, неба, цяга да зямелькі-маткі і г. д.

Гэтые сымболічные вобразы тварыліся нашым народам многімі вякамі, залатымі малаткамі каваліся на гарне яго сэрца, гартаваліся у крыві яго прашчурау і жывуць у яго душы па сягонешні дзень.

Як мастак праудзівага жыцьця Купала не улажыу гэтакіх выразау у вусны адной асобы драмы--паніча. Паніч гэтак гаварыць ня можа, бо ен чалавек другога складу жыцьця.

Уся драма Я. Купалы напоунена гэткай поэзыяй у прозе. У большасьці мейсцау чуецца нават і рытміка. Аутор захопліваўся народнай поэзыяй і пад яе чарамі кідау з свае душы на палаючы трыножнік творчасьці цудна-лірычные косы-праменьні і гэтым затуляу прозаічную характарыстыку сваіх багатыроу...

Лірыка у драматычнай форме даецца толькі Шэкспіру, Шыллеру і Гетэ. Але, паутараем—„Раскіданае гняздо" можа быць з удачай настаулено у тэатры, толькі пры вельмі мастацкай ігры і адпаведнай дэкорацыі. Разам з гэтым мы пэуны, што Я. Купала дасьць нам яшчэ шмат творау такога гатунку, а нават і лепшых.

У гэтай драме мы выразна бачым эмблему „раскіданага гнязда" усяго беларускага народу; зьнішчана наша слауная мінуушчына, растоптана гаспода наша нагамі чужынцау і зьдзекуюцца суседзі над нашай нацыянальнай душой. Аля сярод хмар і буры, як волат, устае наш Прарок. Ен кліча нас да тысячау, ды мільенау народных мас, што нас чакаюць. Ен валае нас адбудаваць свой родны край. І мы усе павінны ісьці „на вялікі сход! па Бацькаушчыну!"

З. Бядуля.

Начная варта. З прычын начных грабежствау і нападау у горадзе, мястовые дамауласьнікі паднялі пытаньне аб уладжэньні начнай варты.

Пазіннасьць фурманак усе яшчэ ідзець неплянамерна. Многіе сяляне маняцца дзеля гэтага распрадаць сваіх каней. Многіе сяляне затрымліваюцца па дарозе к гораду калі вязуць прадукты і часам дзеля гэтага церпяць. Гэта выклікае сярод сялян паніку і затрымлівае падвоз прадуктау гораду.

Збор кажухоу, як нам перадаюць апавешчан у некаторых весках па 1 кажуху з хаты. Многіх небагатых сялян гэто паставіло у цяжкае становішчо.

У Савецкую Расію першы эшалон, пасьля выпауненьня усіх фармальнасьцяу, выедзе перад самымі Калядамі.

Зыскі аб высяленьні. На недаімшчыкау-арандатарау зямель насьледнікау Валканоускага (3 часьць, Казакоускі зав.) падаюцца зыскі аб зносе дамоу і высяленьні, у 2-х тыдневы термін ад дня адтрыманьня павестак.

Усяго арандатарау у гэтых землях 150.

Апэляцыйны аддзел пры акружным судзе, дзеле разглядау скаргау на рашэньні і прыгавары міравых судзьдзяу, адчыняецца у канцы сьнежня.

2 сталоукі для безработных, адна—у дух. сэмінарыі, другая—пры 2-м дабрачынным рускім т-ве, адчыняюцца гэтымі днямі „истинно-русским“ Камітэтам.

Запісь, глауным чынам, чыноунікау і чыгуншчыкау „исто-русскаго“ напрамку.

Чыгуншчыкам 15 сьнежня будуць выданы наградные на сьвято у 1/2 аклада пэнсіі, а так сама з таго часу уладжываецца дармовая мэдыцынская дапамога безработным.

Менскі павет разьбіты на чатыры судзебные і два сьледзтвеные участкі: судзебные—у Менску 2 участкі, у Заслау'е і у Сталбцах; сьледзтвеные—Менск, Койданаво.

Гандлевы рынак у Менску за апошні час здабыу шмат таварау з заграніцы і Польшчы. Есьць шмат галянтарэі і бакалеі. Аднак тавары мала прадаюцца, глауңае купляюць вясковые гандляры. Гандляры тутэйшые ня маюць ахвоты прадаваць тавары, бо спадзяюцца у хуткім часе вывесьці іх у Савецкую Расію.

На біржы апошнімі днямі ціха. У спросе толькі царскіе; за 100 р. цар.—126—128 польск. марак. За 1000 р. дум.—395—400 р. цар. Старые і рваные таней. 100 р. кер.—18 мар. Розьніца паміж буйнымі і дробнымі грашамі—2—3%.

Цукер для Менску, як паведамляе мястовы харчовы Камітэт, будзе дастаулены сюды не раней новага году, у недастатачным ліку. Дзеле гэтага цукер вельма дорага каштуе—рафінад да 60 р. фунт.

Сахарына падаражэла на 1600 р. за кіло. Запасы яго вывезены з Менска у Расію.

Бульба з Познані у вялікім ліку прыбыла марожаная і дзеле няпрыгоднасьці для яды, прадаецца як корм для жывелы.

ТЭАТР.

Сягодня у Гарадзкім Тэатры адбудзецца чарговы, агульна-даступны, народны спэктакль „Т-ва Працаунікоу Беларускага Мастацтва“. Пастаулена будзе опэрэта Ф. Аляхновіча „Птушка шчасьця“ у 2-х актах. Грандыезны дывэртысмэнт пад назваю „Народны пясьняр“, сольные і харавые выступленьні Беларускага Хору Цяраускага. Пачатак а 7 г. увечары.

Цана білетау ад 1 да 8 марак.

Допісы.

Радашкоуская воласьць, Вялейск. пав.

Навуковая справа у нас няцікавая. Школы пазачыняны. Вышэйшая пачатковая школа у Радашковічах так-сама зачынена уладай. Каб адчыніць яе у беларускай мове ніхто не клапоціцца. Па весках сяляне робяць пастановы аб адчыненьні беларускіх школ. Школьная справа ад гэтага ні на крок не пасуваецца наперад. Каб ня была мая вестка галаслоуная, дык я пакажу прыклад Сычаускай школы, дзе сялянамі дауно зроблена пастанова аб адчыненьні школы у беларускай мове. Пастановы гэтые пасланы каму належыцца у Менску і у Вялейку, але дагэтуль ніякага адказу няма.

Кепскае жыцьце нашых настаунікау. Сядзяць яны галодные і халодные бяз пэнсыі бяз жаднай дапамогі. А Сычауцы не дапамагаюць сваім настаунікам і за гэта іх хваліць ня прыходзіцца.

Цікавяцца у нашай воласьці і агульна беларускай справай, а, глауным чынам, беларускім войскам. Ахвотнікау да войска знайдзецца шмат. Кепска толькі, што беларускіе газэты рэдка калі даходзяць да нас. А патрэба у іх вялікая, бо распускаюцца розные цемные чуткі.

Вярбоука ахвотнікау да беларускага войска дала-б вельмі добрые вынікі у нашай воласьці, але каб вярбоушчыкам зьявіуся афіцэр, ці хто другі, вядомы нашаму сялянству. Каб знаді яго, як беларуса. А, калі будзе чужы, незнаемы, дык ня можна тады спадзявацца на вялікі лік ахвотнікау. Гэта дзеле таго, што нашае вясковае сялянства (трэба думаць, што так і усюды) мала асьвядомлено у політычным палажэньні Беларусі і усялякі вясковы грамадзянін баіцца, каб яго не падмануу чужынец.

Вайсковая Камісія добра зрабіла-б, каб гэта зауважыла і каб пасылала вярбоушчыкау у тые мейсцы, скуль яны родам. **Р.**

Рэдактар-выдавец Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Правленiе Союза Об'единенных Кооперативов.

(б. Минскiй Центральный Рабочiй Кооператив) доводит до свѣдѣнiя своих пайщиков, что им получена большая партiя сельдей лучшаго качества (голландскiе и шотландскiе), каковые поступили в продажу во всѣх лавках Кооператива:

голландскiе сельди продаются по 5 руб фунт.
Шотландскiе „ „ по 5 руб. 50 к. фунт.

В лавках означеннаго Кооператива также продаются оцинкованные битоны для керосина, вмѣщающiе 1 пуд, по 25 р. шт.

ПРАВЛЕНIЕ.

Менск. Друкарня Інвалідау.